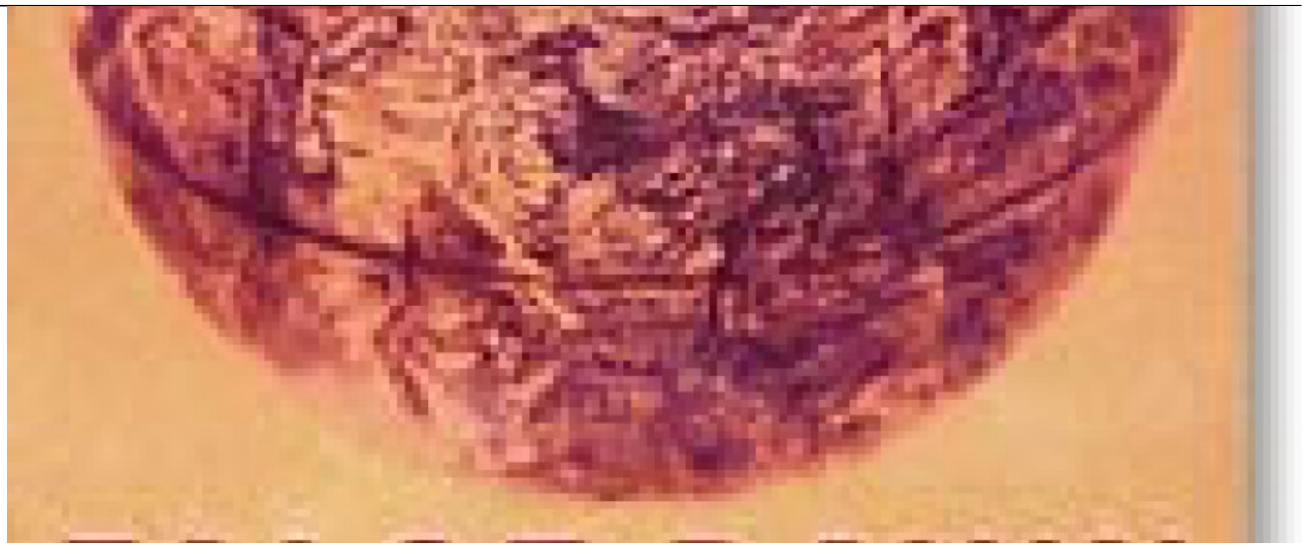

Kitekint? - Hamis hajnal

2009 július 14. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása

Még nincs értékelve

Mérték

Képzeljük el, hogy hosszú sötétség és didergés után mintha a hajnal hasadtát látnánk: bizony megörülnénk, hiszen már régen várjuk a fényt és a meleget. Ám gyorsan kiderül: nem a hajnal els? fényeit, hanem egy közelg? t?zvész lángjait látjuk.

Szerz?nk - aki a Londoni Egyetem professzora - azt mondja, hogy a globális szabadpiac lángjait véltük annak a hajnalnak, amely jólétet hoz az egész emberiség számára, miközben a piac és a vállalkozás er?inek szabadon engedése a világban valójában cs?ddel fenyeget. Talán meglep?, de Soros György ajánlja a könyvet, és a szerz? egyetért?en idézi is Sorost, aki szerint a mostani évek a korábbi századfordulóra hasonlítanak. Ha nem tanulunk a történelemb?l, akkor pórul járhatunk, mint az 1870 után kialakult liberális világgazdaság, amely az els? világháborúba torkollott. A mai rendszer még törékenyebb is, mint az 1870-1914 közötti nagy liberális korszak, mert akkor Nagy-Britannia gazdasági és katonai hegemóniája adta a stabilitást. Ma az USA ugyan katonailag hegemón, valójában azonban nem vállalja fel a világrend fenntartójának szerepét, és gazdasági hegemóniája mára megroppant. Akkor a nemzeti valuták közös aranyalapon nyugodtak és stabilak voltak, a mai pénzpiacok igen távol állnak a stabilitástól.

Ma a demokrácia és a piacgazdaság korát éljük, de a kett? kapcsolata csak látszólag békés. A lehetséges piacgazdaságok közül ugyanis az 1970-80-as évekt?l egyre er?sebben a szabadpiacra épül? globális gazdaságot er?ltetik azok, akiknek ez az érdekük, és minden eszközzel próbálják gyengíteni és visszaszorítani a nemzetállamokat. Ezek - a jog, a kormányzás és a nemzeti kultúra eszközeivel - képesek lennének korlátozni a globális szabadpiacok m?ködését, és azt a folyamatot, amit globalizációnak hívunk. Az angolszász kormányok, a f?ként amerikai globális cégek és az amerikai befolyás alatt álló nemzetközi szervezetek (Nemzetközi Valutaalap, Világbank, GATT) egy csalafinta trükköt alkalmaznak azokkal szemben, akik tiltakozni próbálnak a globális piacok és vállalkozások korlátozás nélküli m?ködése ellen. Azt mondják, hogy csak egyféle piacgazdaság van: amely korlátlan t?ke- és pénzmozgást enged meg, amely leépít minden állami tulajdont és védelmi rendszert, amely visszavonul a gazdaságból, kivonul az oktatásból és az egészségügyb?l, belesimulva az univerzális globális rendbe. Ez a szabadpiacra épül? globális rend, amely 1840 és 1870 között kevesebb, mint egy nemzedék élete alatt m?ködött Nagy-Britanniában.

Gray professzor könyvében feltárja a mai globalizáció és a brit szabadpiaci kísérlet rokon vonásait, kimutatva, hogy az akkor kialakult korlátlan szabadpiac csak állami segédlettel jöhetett létre, és olyan er?s társadalmi feszültségeket halmozott fel röpke harminc év alatt, hogy 1870 után korlátozni kellett. Az 1970-80-as évtizedben hasonló kísérlet zajlik globális méretekben, mint a korábbi brit kísérlet, mert a globális t?ke és a multinacionális cégcsoportok minden korábbi zárt világot felnyitnak - Kína, Szovjetunió és a keleti blokk, Afrika, Kelet-Ázsia, India és újabban az arab világ - annak érdekében, hogy a szabadpiacot és a korlátlan vállalkozást helyezzék a társadalmak korábbi hagyományos együttm?ködése helyére. Ma is er?vel terjesztik ki a szabadpiacot a globális térben, mint korábban Angliában. Eközben a médián keresztül próbálják elhitetni, hogy csak egyetlen piacgazdaság van, egyetlen modell, egy út, és nincsen alternatíva. Ismer?s, ugye?

Ezzel szemben a szabadpiacra épül? gazdasági modellnek van versenyképes alternatívája, mert az európai szociális piacgazdaság 1945 után sorozatban segítette a német, olasz, francia, finn, ír és a többi sikert. A skandináv országokban ma is sikeres ez a modell, bár a nagy
EU-tagállamokban valóban recseg-ropog a szociális piacgazdaság hajója. Európa ugyan kénytelen lesz átvenni egy sor amerikai mintát, és a nemzetállami szabályozást leépíti a piacok javára, de kieszelt közben egy védekez? stratégiát: ez az Európai Unió. A globális nyomás hatására csökkenti a nemzetállamok befolyását a gazdaságban, de az európai hagyományoknak és önvédelemnek megfelel?en egy új állami védekez? szintet épít fel: ezek a közös európai intézmények és az európai együttm?ködés. Az Európai Unió valójában az egyre er?söd? amerikanizálódásra, azaz globalizációra adott európai válasz. Kína is saját piacgazdaságát építi, rendkívül sikeresen, szó sincs a piacok és magánvállalkozások korlátlan szabadságáról. Japán is egy sajátos piacgazdasággal ért el óriási sikert, azonban a már egy évtizede tartó stagnálás azt jelzi, hogy túl jól sikerült a demokrácia és a piacgazdaság "japánosítása": ideje lenne több versenyt és nyitottságot belekeverni a modellbe, ami azért sajátosan japán marad. Az orosz kapitalizmus is távol áll a szabadpiactól, mert az állam közel sem vonult ki a gazdaságból. A piacgazdaságot sok úton lehet járni, és a nemzetállamoknak, valamint a globális szabályozó intézményeknek nélkülözhetetlen szerepük lesz a nagy t?zvész megel?zésében.

Mi, magyarok is elhittük egy ideig, hogy csak egy út van, amelyen a piac és a vállalkozás korlátlan szabadságát nem zavarhatja meg a társadalom érdekében fellép? állam. Ma már tudjuk, hogy ez a hamis hajnal csalfa fénye volt csupán. 2002 áprilisa óta azt is érezzük - b?rünkön, pénztárcánkon és mélyen a lelkünkben -, hogy mennyit veszíthetünk, ha bed?lünk hamis próféták trükkös ígéreteinek.

(John Gray: False Dawn, The Delusions of Global Capitalism, Granta Books, London, 1998)

Ajánló